

Впровадження ідей здоров'ятворчої філософії В.О. Сухомлинського в навчально-виховний процес сучасної сільської школи

Інна САВОСТИНА,

учитель біології, старший учитель Роздольненської ЗОШ I–III ступенів
Старобешівського району

Я не боюся ще і ще раз повторити: турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань.

В.О. Сухомлинський

Сучасні державотворчі процеси в Україні, зокрема реформування національної системи освіти, підіймають на новий рівень питання про місію сільської школи. Дослідження генези сільських закладів освіти з історично-генетичного погляду доводять, що під впливом політичних, соціальних, економічних та інших факторів зміст, форми та технології освіти на селі набули характерних особливостей. Сільські школи відрізняються своєю різноманітністю та поліфункціональністю, що пов'язано з місцем розташування, професійною однорідністю дорослого населення, етнічним колоритом, характерним для сільського соціуму, сільською культурою, безпосередній вплив на яку справляє близькість до природи, життя в природному середовищі. Школа – це практично єдиний осередок культури, який задає необхідний ритм інтелектуальному, культурному, духовному життю села. Велику увагу пріоритетності культурно-освітньої діяльності сільської школи та її вчителів надавав В.О. Сухомлинський: «Село починається зі школи; культура села починається з культури вчителя», – писав видатний педагог [5].

З огляду на зазначене вище, особливого значення набуває підготовка висококваліфікованого кадрового складу, здатного до вдосконалення, модернізації навчально-виховного процесу, впровадження інновацій, створення нових організаційних структур в освітньому просторі оновленої сільської школи.

Інноваційний розвиток освіти неможливий без вивчення й об'єктивного аналізу теоретичного досвіду й практичної діяльності видатних культурно-освітніх діячів та педагогів минулого. Оптимальне поєднання класичної спадщини та сучасних педагогічних досягнень дає унікальні можливості для розв'язання найскладніших проблем у галузі освіти. Серед них – гуманізація навчально-виховного процесу, основою якої є здоров'ятворча філософія як життєва необхідність, що передбачає ставлення до людини як до найвищої соціальної цінності, гармонізацію людських взаємин, суспільства і природи [2].

Ідеї, які пропагував В.О. Сухомлинський, стали основою створеної ним системи навчання і виховання та прообразом того суспільства, в якому ми прагнемо жити сьогодні і в майбутньому. Тому звернення саме до спадщини видатного педагога дає змогу окреслити орієнтири розвитку сучасної освіти, спрямованої на формування здорової особистості шляхом застосування індивідуального підходу до кожного вихованця.

Педагогу-мислителю вдалося створити універсальну концепцію навчання, виховання та розвитку дитини. Вона поклала початок новій філософії взаємин у системах «учитель – учень», «дорослий – дитина», окреслила домінуючі завдання дошкільної й шкільної підсистем – навчити дитину мислити, жити, створити умови для її самореалізації. Розв'язання глобальних проблем освіти нового тисячоліття педагогами багатьох країн пов'язують, зокрема, з гуманістичною педагогікою В.О. Сухомлинського [3; 7], ідеями здоров'ятворчої філософії. Вони відповідають сучасним стратегічним завданням, принципам, напрямам і змісту реформування освіти в Україні, сприяють розвитку педагогічної науки і шкільної практики на основі загальнолюдських і національних цінностей.

Нині актуальності набуває стратегія розвитку кожного освітнього закладу з позиції здоров'язбереження, яка передбачає формування здоров'ятворчого ставлення особистості до себе та до інших людей, забезпечує неперервність та комплексність освітньо-виховного впливу на дитину. Цілком зрозуміло, що залишається ще багато невирішених питань, на які продовжують шукати відповіді.

Наприклад, як допомогти сільським дітям адаптуватися до сучасного життя; як зберегти їхнє емоційне благополуччя, таке необхідне для гармонійного розвитку й здоров'я?

Розуміючи важливість цієї проблеми, колектив Роздольненської загальноосвітньої школи став на шлях пошуку засобів для використання здоров'язбережувальних технологій у практиці роботи навчального закладу. З цією метою ми звернулися до педагогічної системи В.О. Сухомлинського. Її елементи адаптовані та впроваджуються в навчально-виховний процес нашої школи. Учителі опанували теоретичні погляди видатного педагога щодо формування здоров'язбережувального освітнього середовища, співвіднесли свою методiku викладання з його ідеями здоров'ятворчої філософії.

Творчою групою вчителів Роздольненської школи розроблено і впроваджується проект створення Школи сприяння здоров'ю. В основу роботи було покладено технологічний підхід, який дав змогу систематизувати всі компоненти педагогічної діяльності й розробити концепцію здоров'ятворчого простору, акцентувати увагу на забезпеченні фізичного, психологічного, соціального й духовного комфорту суб'єктів освітнього процесу, їх продуктивної навчально-пізнавальної й практичної діяльності, заснованої на творчому проектуванні організації праці й формуванні культури здорового способу життя.

Діяльність нашої Школи сприяння здоров'ю багатогранна і здійснюється за такими напрямками: організаційно-аналітична діяльність, інформаційне забезпечення проведення пропагандистської та просвітницької роботи, валеологізація освітнього процесу, організація якісного збалансованого харчування, оптимізація рухової активності учнів, взаємодія з соціумом та природним середовищем, проведення моніторингових досліджень стану здоров'я дітей. Так, насамперед постало питання з'ясування сутності філософії здоров'я, її критеріїв та складових, виявлення готовності суб'єктів навчально-виховного процесу до концептуальних змін. Тому ми провели анкетування учнів, батьків, вчителів щодо розуміння ними поняття «здоров'я», яке відбиває одну з фундаментальних характеристик людського існування. Під час аксіологічного аналізу цього поняття виявлено його різні ціннісні характеристики. Разом зі ставленням особистості до здоров'я вибудовується система її ціннісних орієнтацій, переваг, цілей, без яких існування втрачає сенс. Результати анкетування дали змогу з'ясувати загальну картину ставлень, що стало стимулювальним фактором для впровадження ідей здоров'ятворчої філософії в освітній процес, формування навичок здорового способу життя та світогляду, заснованого на цінності здоров'я, усвідомленні важливості гармонійного розвитку особистості. Вони спрямовують вектор руху учня від позиції стороннього спостерігача до активної діяльності, забезпечують психологічну комфортність

усіх суб'єктів освітнього процесу, відкритість, оптимістичність партнерських взаємин, взаєморозуміння [6; 7]. Відповідно, нами було розроблено систему заходів, спрямованих на консолідацію педагогічного колективу, школярів, батьків і громадськості.

Головну роль у діяльності нашої школи відіграють грамотна організація навчального процесу (розклад уроків, структурування уроку з урахуванням здоров'язбережувальних дій), позакласна діяльність, взаємодія з батьками. Оскільки першими вихователями, наставниками, ідеологами у житті дитини є батьки та люди з найближчого оточення, то саме на них покладається відповідальність за реалізацію основних цінностей у житті [1; 5].

З огляду на це твердження, для сільської школи актуальним є впровадження ідеї педагогічної системи В.О. Сухомлинського – включення сім'ї й середовища, яке оточує дитину, до педагогічного процесу. Учений стверджував, що саме сім'я як носій самобутньої національної культури має брати повноцінну участь у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. Керуючись постулатами Василя Сухомлинського, вчителі спільно з психологом впроваджують провідні принципи здоров'ятворчої філософії в повсякденне буття кожної родини. Ці принципи спрямовані на усвідомлення людиною того, що здоров'я має бути невід'ємною, органічною її потребою впродовж усього життя.

Головною умовою ефективної реалізації ідей здоров'ятворчої філософії життя є обізнаність та свідоме прагнення батьків до їх впровадження [4, с. 40–42]. Тому великого значення набуває просвітницька робота. У школі працює лекторська група, яка широко використовує у своїй діяльності відеофільми, слайди, інтернет-ресурси, наочні посібники, створено агітбригади, проводяться тренінги, розробляються пам'ятки щодо здорового способу життя. Школа співпрацює з сільською та шкільною бібліотеками, місцевою сімейною амбулаторією, завдяки чому підібрано матеріали для проведення бесід з аудиторіями різних вікових категорій, відбуваються цікаві й пізнавальні зустрічі, проводяться уроки-практикуми. Громада села та голова сільської ради, екологічні служби району, районна газета «Нове життя» підтримують діяльність сільського осередку Всеукраїнської дитячої спілки «Екологічна варта». Юні екологи пропагують екологію здоров'я, виступають за збереження біорізноманіття Роздольненського державного заказника. Ініціативною групою розробляється проект «Екологічна стежка», проводяться уроки-дослідження, екскурсії з вивчення екологічного стану місцевості.

Розроблений цикл позаурочних заходів є складовою системи виховання з можливістю конструювання життєвого досвіду учня, коли дитина діє з позицій збереження й зміцнення власного здоров'я й тих, хто її оточує. Головний підхід у проведенні позакласних заходів у школі відображає така позиція: «Бути здоровим! Пропагувати здоров'я як найвищу цінність власного життя».

В основу таких заходів покладено принципи здоров'ятворчої філософії, що передбачають саморозвиток особистості дитини, становлення її певних поглядів, формування світогляду, власної системи цінностей, серед яких важливе місце належить здоров'ю і здоровому способу життя. Результати творчої самореалізації учнів у різних конкурсах представлені в альманахах, збірниках, фотозвітах. Широко застосовуються інформаційні технології для організації випуску газет, журналів, проведення акцій, тижнів, свят здоров'я.

У школі реалізуються принципи культуровідповідності, який спирається на педагогізовані народні традиції, та природовідповідності як складової особистісно орієнтованого та розвивального навчання. Впровадження ідей В.О. Сухомлинського щодо питань «інтелектуального фону школи», «створення радості пізнання», організації уроків у зелених класах, уроків мислення та творчості стимулює інтелектуальні почуття і пізнавальні інтенси учнів, сприяє формуванню у них соціально активної позиції. У процесі такої життєдіяльності учні набувають уміння вести дискусії, обстоювати свою думку під час дебатів, збирати й аналізувати дані для проєктів.

«Вірте в талант і творчі сили кожного вихованця!» – ці слова Василя Олександровича Сухомлинського можна було б поставити епіграфом до всієї його творчої спадщини. «Сила й можливості виховання невичерпні, – писав педагог, – у наших школах не повинно бути нещасливих дітей, душу яких гнітить думка про те, що вони ні на що не здатні...» [5]. Це твердження стало провідним гаслом для впровадження в практику Роздольненської школи ідей здоров'ятворчої філософії.

Узагальнюючи сказане вище, можна зазначити, що навчальний процес буде корисний для дитини лише за умов його відповідної організації. Стан здоров'я має стати обов'язковим критерієм якості освіти, що актуалізуватиме значущість впровадження ідей здоров'язбереження в навчально-виховний процес освітніх закладів.

Література

1. *Беленька Г.В.* Здоров'я дитини – від родини / Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, М.А. Машовець. – К.: СПД Богданова А.М., 2006. – 220 с.
2. *Василенко В.А.* Ценность и ценностные отношения / В.А. Василенко // Проблема ценности в философии. – М.; Л.: Наука, 1966. – С. 40–46.
3. *Кочубей Т.Д.* Філософія дитинства в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського / Т.Д. Кочубей. – К., 2001.
4. *Блинов А.С.* Учити здоровому образу жизни / А.С. Блинов // Педагогика. – 1993. – №4. – С. 31–35.
5. *Сухомлинский В.А.* Сердце отдаю детям / В.А. Сухомлинский. – К.: Рад. школа, 1988. – 270 с.
6. *Здоров'я через освіту* // Матеріали міжгалуз. регіон. наук.-практ. конф. у м. Донецьку. – Том 1. – Донецьк: Каштан, 2009. – 142 с.

7. *Філософія здоров'я: гуманітарно-освітній аспект* // Матеріали міжгалуз. регіон. наук.-практ. конф. – Том 1. – Донецьк: Витоки, 2011. – 278 с.

Анонції

Інна САВОСТИНА

Впровадження ідей здоров'ятворчої філософії В.О. Сухомлинського в навчально-виховний процес сучасної сільської школи

У статті розглядаються засоби впровадження ідей здоров'ятворчої філософії в практику роботи сільської школи. Окреслено орієнтири розвитку сучасної освіти, спрямованої на формування здорової особистості методами гуманістичної педагогіки.

Ключові слова: гуманістична педагогіка, здоров'я, здоров'ятворча філософія, здоров'язберезувальні технології.

Інна САВОСТИНА

Внедрение идей здоровьетворческой философии В.А. Сухомлинского в учебно-воспитательный процесс современной сельской школы

В статье рассматриваются средства внедрения идей здоровьетворческой философии в практику работы сельской школы. Определены ориентиры развития современного образования, направленного на формирование здоровой личности методами гуманистической педагогики.

Ключевые слова: гуманистическая педагогика, здоровье, здоровьетворческая философия, здоровьесберегающие технологии.

Inna SAVOSTINA

Introduction of ideas of philosophy of health of V.O. Sukhomlynskyi in the educational process of modern rural school

In the article the means of introduction of ideas of philosophy of health in practice of work of rural school are considered. Reference points of development of the modern education directed on formation of the healthy personality by methods of humanistic pedagogics are defined.

Keywords: humanistic pedagogics, health, philosophy of health, health-saving technologies.

